Michał Sienko
Historia Lublina

Autor / Author: Michał Sieńko
Oprawa graficzna / Graphic design: Radosław Jaszczuk
Tłumaczenie / Translation: Martyna Machnica
Korekta / Proofreading: Martyna Machnica, Izabela Mazurek

Przedmowa

„Historia Lublina" to gra karciana dla całej rodziny, która pozwoli Wam spędzić miło czas i poznać historię naszego wspaniałego miasta. Mamy nadzieję, że zaangażowanie i starania twórców gry sprawiły, że instrukcja, którą właśnie czytasz, będzie łatwa i przyjemna, a sama gra szybko Was wciągnie i nie będziecie chcieli przestać w nią grać. Szczególnie, że zasady „Historii Lublina" są bardzo proste. W końcu co jest trudnego w ustawianiu wydarzeń w porządku chronologicznym?

Dzieje naszego miasta są nam szczególnie bliskie, dlatego z radością przystąpiliśmy do pracy nad „Historią Lublina". Nie była to praca łatwa, gdyż musieliśmy wybrać tylko 141 wydarzeń spośród setek ważkich momentów w naszej historii. Mamy nadzieję, że w przyszłości powstanie dodatek do tej gry i poszerzymy listę wydarzeń o kolejne. Jeśli spodoba Wam się „Historia Lublina" i zechcecie być na bieżąco z naszymi projektami, zarówno tymi związanymi z grami jak i innymi działaniami, polubcie nasz fanpage na Facebooku i znajdźcie nas na Instagramie. Bądźmy w stałym kontakcie!

Gra planszowa „Historia Lublina" powstała w ramach projektu Gry planszowe o Lublinie: "Historia Lublina" oraz "Unia Lubelska", który jest współfinansowany przez Urząd Miasta Lublin w ramach konkursu Miasto Kultury 2018-2020.

Introduction

"History of Lublin" is a card game perfect for the whole family, which will allow you to have a nice time and get to know the history of our wonderful city. We are hoping that the commitment and efforts of the game's creators have made this rulebook easy and enjoyable, and the game itself will engage you for long, so you wouldn't want to stop playing. Fortunately, the rules of "History of Lublin" are very simple. After all, what can be difficult in arranging events in chronological order?

History of our city is very close to our hearts, which is why starting the work on "History of Lublin" gave us so much joy. It wasn't an easy job to pick only 141 events from hundreds of important moments of our history. We are hoping that in the future it will be possible to create an expansion to this game and extend the list of events. If you enjoy 'History of Lublin' and would like to stay current with our projects, related to both games and other activities, you can like our Facebook page and find us on Instagram. Let's stay in touch!

www.fundacjatrach.org

PROJEKT ZREALIZOWANY DZIĘKI WSPARCIU MIASTA LUBLIN

Opis elementów i zawartość pudełka:

1. 141 kart wydarzeń
2. 24 karty akcji specjalnych
3. Instrukcja

Karty wydarzeń.

Gra zawiera 141 kart wydarzeń. Na awersie każdej z nich znajduje się nazwa wydarzenia, a na rewersie widnieje dodatkowo rok, w którym dane wydarzenie miało miejsce. Karty podzieliliśmy na 7 kategorii – poszczególne kategorie różnią się od siebie graficznie. Oto kategorie kart wydarzeń:

Bitwy i wojny

Budynki sakralne

Budynki świeckie

Handel, przemysł, usługi

Kultura, nauka, sport

Osobistości

Prawo

Karty akcji specjalnych.

Każdy gracz ma do dyspozycji 4 karty akcji specjalnych, które może użyć raz podczas rozgrywki. Opis tych akcji znajduje się poniżej:

1. Usuń dwie wybrane karty wydarzeń z osi czasu. Usunięte karty należy położyć na spód talii głównej. Na osi czasu nie może zostać mniej niż 5 kart wydarzeń.

2. Każdy gracz przekazuje jedną kartę wydarzenia (wybraną przez siebie) ze swoich zasobów graczowi po swojej lewej stronie.

3. Usuń jedną kartę ze swoich zasobów i połóż ją na spód talii głównej. Następnie dobierz dwie karty z talii głównej, wybraną przez siebie umieść wśród swoich zasobów, drugą odłóż na spód talii głównej.

4. Zabierz od przeciwnika jedną kartę wydarzeniaz jego zasobów i umieść ją w swoich zasobach. Następnie oddaj temu przeciwnikowi wybraną przez siebie kartę wydarzenia ze swoich zasobów.

Karty akcji specjalnych należy trzymać odkryte na stole obok zasobów gracza. Są to karty jawne i każdy gracz powinien widzieć, jakie karty akcji specjalnych zostały już użyte.

Przygotowanie do gry

1. Potasujcie wszystkie karty wydarzeń i ustawcie je na stole awersem do góry (strona bez daty) w zasięgu wszystkich graczy. Utworzyliście właśnie **talię główną**.

2. Z talii głównej wyłóżcie awersem do góry tyle kart, ilu jest graczy. Karty należy umieścić na środku stołu, aby wszyscy je widzieli.

3. Najmłodszy gracz zostaje pierwszym graczem. Następnie zgodnie z ruchem wskazówek zegara począwszy od pierwszego gracza każdy wybiera jedną kartę i kładzie ją przed sobą awersem do góry (nie zaglądajcie na drugą stronę karty!). Wszyscy gracze muszą wziąć po jednej karcie.

4. Ponówcie proces z punktów 2 i 3 jeszcze tyle razy, aby każdy gracz miał 4 karty przed sobą. Za każdym razem zmieńcie kolejność wybierania kart, przekazując pierwszeństwo graczowi na lewo od osoby, która wybiera karty jako pierwsza. Zestaw kart wydarzeń wyłożonych przed sobą nazywamy **zasobem**.

5. Z talii głównej wyłóżcie rewersem do góry (strona z datą) jedną kartę wydarzenia i umieśćcie ją na środku stołu. Właśnie utworzyliście **oś czasu**. Ta karta to punkt odniesienia do układania innych kart wydarzeń na osi czasu.

6. Rozdajcie wszystkim graczom po zestawie kart specjalnych (po 4 karty w jednym kolorze). W zestawie znajdują się 4 różne karty. Każdy gracz dysponuje takimi samymi kartami specjalnymi.

Gdy wszyscy gracze mają po 4 karty wydarzeń przed sobą (w zasobach) oraz zestaw kart akcji specjalnych, możecie rozpocząć rozgrywkę. Grę rozpoczyna pierwszy gracz. Kolejne akcje gracze wykonują zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Za każdym razem, gdy kolejka dojdzie do pierwszego gracza, rozpoczyna się nowa tura.

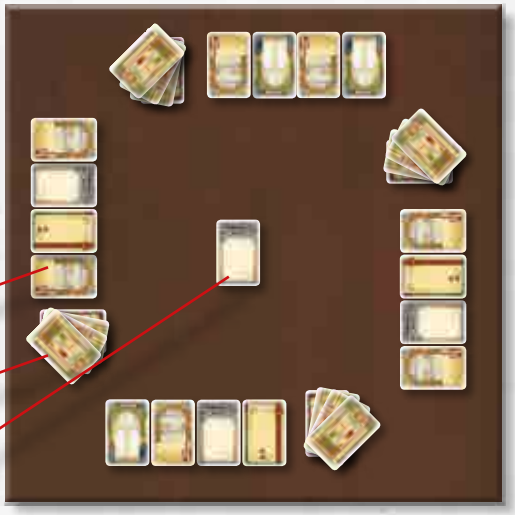

Przebieg rozgrywki

W swojej turze gracz wykonuje jedną lub dwie akcje:

1) Zagranie karty akcji specjalnej (akcja opcjonalna). Gracz wybiera jedną kartę spośród dostępnych kart akcji specjalnych, wprowadza jej efekt, a następnie odwraca kartę na nieaktywną stronę (z zamgloną grafiką). Każdą kartę akcji specjalnej można zagrać tylko raz podczas rozgrywki, dlatego rozważ, kiedy najlepiej jej użyć.

2) Umieszczenie karty wydarzenia na osi czasu (akcja obowiązkowa). Gracz wybiera jedną kartę wydarzenia z własnych zasobów i umieszcza ją na osi czasu. Kartę wydarzenia można umieścić na osi czasu na jeden z trzech sposobów:

a) na lewo od już leżących kart wydarzeń na osi czasu

b) na prawo od już leżących kart wydarzeń na osi czasu

c) pomiędzy dwiema kartami wydarzeń już leżącymi na osi czasu

Po umieszczeniu karty na osi czasu należy ją odwrócić rewersem do góry (strona z datą) i sprawdzić, czy dodana karta zachowuje porządek chronologiczny kart na osi czasu. Tabelka poniżej przedstawia 3 możliwe opcje:

Tak, zachowuje porządek chronologiczny	Nie, nie zachowuje porządku chronologicznego	Karta obok ma tę samą datę
Jeśli data na dodanej karcie zachowuje porządek chronologiczny, nowo dołożona karta wydarzenia zostaje na osi czasu. Gratulacje! Karta wydarzenia została umieszczona poprawnie.	Jeśli data na dodanej karcie NIE zachowuje porządku chronologicznego, karta wydarzenia została umieszczona nieprawidłowo. Karta wydarzenia zostaje usunięta z osi czasu i należy ją umieścić na spodzie talii głównej. Gracz dobiera jedną kartę z talii głównej i umieszczą ją w swoich zasobach.	Jeśli na nowo dołożonej karcie wydarzeń znajduje się ta sama data, co na już leżącej karcie wydarzeń, należy przyjąć, że karta została umieszczona prawidłowo. Nie ma znaczenia, czy nowo położona karta jest z lewej czy prawej strony już leżącej karty. Karta wydarzenia została umieszczona poprawnie

Zakończenie gry i określenie zwycięzcy

Gra kończy się, gdy jeden z graczy nie ma już w zasobach kart wydarzeń. Wtedy należy dokończyć turę (czyli ostatni gracz w turze może wyłożyć jeszcze kartę wydarzenia). Jeśli nadal jest tylko jeden gracz, który ma zero kart wydarzeń w swoich zasobach, to właśnie ten gracz zostaje zwycięzcą. Jeśli jest więcej graczy, którzy nie mają kart wydarzeń w swoich zasobach, wygrywa gracz, który użył mniej kart specjalnych. Jeśli nadal jest remis, remisujący gracze dzielą się zwycięstwem.

Co zrobić, gdy skończą się karty w talii głównej?

W takim wypadku na zakończenie tury, w której skończyły się karty wydarzeń, zakończcie grę i sprawdzacie, który gracz ma najmniej kart wydarzeń w swoich zasobach. Ta osoba wygra grę. Jeśli dwie lub więcej osób ma taką samą liczbę kart wydarzeń, porównajcie liczbę nieużytych kart akcji specjalnych. Jeśli nadal jest remis, remisujący gracze dzielą się zwycięstwem.

Koniec

Ta gra nie ma już więcej zasad. A te które są, okazały się bardzo proste, prawda?
Jeśli jednak nadal masz wątpliwości jak grać w „Historię Lublina", wejdź na naszą stronę internetową: www.fundacjatrach.org/gry-planszowe-o-lublinie/ i znajdź film, w którym prezentujemy zasady gry. Życzmy Wam wielu udanych partii!

Opis kart wydarzeń

Poniżej została opisana część kart wydarzeń, które możecie znaleźć w grze. Ten fragment instrukcji zalecamy czytać dopiero po rozegraniu pierwszej partii albo w celu sprawdzenia ewentualnych niejasności, jeśli jakieś wystąpią podczas rozgrywki. Mamy nadzieję, że poniższe opisy zawierają odpowiednie informacje i pomogą Wam w razie jakichkolwiek sporów i ukażą trochę szerszy obraz danego wydarzenia. Gorąco zachęcamy do sięgnięcia po książki zamieszczone w bibliografii na końcu instrukcji. Są to lektury ciekawe, wartościowe i na pewno poszerzą Waszą wiedzę o historii Lublina.

Jak to z historią bywa, szczególnie tą odleglejszą, część dat i informacji jest niepewna czy wątpliwa, bądź mógł zmieniać się aktualny stan wiedzy na dany temat, a my nie znaleźliśmy bardziej aktualnych opracowań. Aby uniknąć pomyłek, staraliśmy się korzystać z najnowszych informacji, jednak jeśli ktokolwiek znajdzie na kartach czy w poniższych opisach nieścisłość bądź błąd, prosimy o kontakt mailowy: info@fundacjatrach.org. Z góry dziękujemy za pomoc i życzliwość!

Wszystkie informacje zawarte poniżej są podane w chronologicznym porządku. Nie wszystkie wydarzenia z kart zostały opisane – wybraliśmy tylko te, które według nas potrzebują dodatkowego komentarza.

- 4000 p.n.e. Cmentarzysko rolników kultury lubelsko-wołyńskiej (…) – podana data jest uśredniona. Według badań archeologicznych cmentarzysko na wzgórzu zamkowym powstało między 4200 – 3700 p.n.e.

- 3500 p.n.e. Grobowce (megaksylony) przedstawicieli kultury pucharów lejkowatych na Sławinku – podana data jest uśredniona. Według badań przedstawiciele kultury pucharów lejkowatych pojawili się na terenie Lublina mniej więcej 3700 - 3200 r. p.n.e.

- 986. Wybudowanie na Czwartku kościoła pw. św. Mikołaja – powyższa data wybudowanie kościoła jest oparta na tradycji i nie jest potwierdzona historycznie. Przypuszcza się, że na Czwartku pierwszy kościół istniał w XII w.

- 1198. Najstarszy zapis źródłowy nazwy Lublin – nazwa „de Lubelnia" pojawiła się w 1198 roku w Albumie Miechowskim.

- 1241. Pierwszy najazd Mongołów na Lublin – Lublin nie był głównym celem ataku. Jako największy gród w swojej okolicy został zaatakowany i złupiony, a następnie wojska Mongołów ruszyły w kierunku Sandomierza i Małopolski. Celem Bajdara, czyli dowódcy Mongołów, było związanie walką wojsk polskich i czeskich, aby uniemożliwić pomoc Węgrom, którzy walczyli z głównymi siłami Mongołów.

- 1253. Rozpoczęcie działalności zakonu dominikanów w Lublinie – Katalog Polskiej Prowincji Dominikanów na rok 2000/2001 podaje, że klasztor lubelski istnieje od 1253 r.

- 1255. Najazd Litwinów na Lublin – Lublin jako miasto przygraniczne wielokrotnie był najeżdżany przez sąsiadów. Litewski napad z 1255 r. to jedno z wielu takich wydarzeń. Prawdopodobnie wodzem, który prowadził wojska litewskie, był książę Mendog.

- 1259. Drugi najazd Mongołów na Lublin – Lublin nie był głównym celem ataku. Tym razem również chodziło o łupy i grabież największych polskich ośrodków głównie na terenie Małopolski. Mongołowie chcieli zachwiać polską gospodarką i utrudnić księciu krakowskiemu Bolesławowi V Wstydliwemu aktywny udział w polityce związanej z Księstwem Halickim, Litwą i Węgrami.

- 1282. Rozpoczęcie budowy kościoła św. Michała Archanioła (…) – Jan Długosz w „Rocznikach" wskazał datę budowy kościoła i wiąże ją z fundacją Leszka Czarnego, który w owym czasie prowadził kontrofensywę przeciwko Jadźwingom. Polecamy zapoznać się z legendą o śnie Leszka Czarnego.

- 1317. Przeprowadzenie lokacji Lublina na prawie magdeburskim przez Władysława Łokietka – przywilej Władysława Łokietka podniósł rangę Lublina i utrwalił jego znaczenie wśród najważniejszych ośrodków władzy państwowej na wschód od Wisły.

- 1341. Początek budowy murów miejskich, w tym Bramy Krakowskiej i murowanego zamku – Kazimierz Wielki po jednej z licznych wojen, które prowadził na wschodzie m.in. z Tatarami, uznał że Lublin powinien być otoczony murem, aby łatwiej można było bronić miasta i jego mieszkańców. To dzięki Kazimierzowi rozpoczął się proces budowy nowoczesnej (jak na owe czasy) fortyfikacji miasta. Budowa umocnień trwała prawdopodobnie kilkanaście lub kilkadziesiąt lat.

- 1370. Powstanie zamkowej kaplicy pw. Trójcy Świętej – budowa świątyni trwała w latach 1341 – 1370. Na potrzeby gry wybraliśmy datę związaną z ukończeniem kaplicy.

- 1383. Przywilej dla mieszczan lubelskich dotyczący swobodnego handlu z Litwą (…) – od 15 kwietnia 1383 r. lubelscy mieszczanie mieli ułatwiony handel z Litwą, która stawała się coraz bardziej atrakcyjnym partnerem handlowym. Jagiełło pokazał, jak ważny był w jego polityce Lublin i handel między obydwoma państwami. Nie był to jedyny przywilej ekonomiczny, który Jagiełło nadał na rzecz mieszczan lubelskich (kolejne: 1392 r., 1405 r.).

- 1386. Sejm walny w Lublinie i wybór Jagiełły na króla Polski – 2 lutego 1386 r. podczas sejmu walnego możni zdecydowali o wyborze wielkiego księcia Litwy Jagiełły na króla Polski. 15 lutego Jagiełło przyjął chrzest i imię Władysław, 18 lutego ożenił się Jadwigą Andegaweńską, 4 marca został koronowany na króla Polski.

- 1418. Ukończenie fresków w kaplicy Trójcy Świętej na Zamku Lubelskim – freski w kaplicy zostały ukończone 10 sierpnia 1418 r. i są jednym z najcenniejszych zabytków w Lublinie. Unikatowe freski są połączeniem stylu bizantyjskiego i ruskiego. Zostały ufundowane przez Władysława Jagiełłę.

- 1420. Sprowadzenie relikwii Drzewa Krzyża Świętego (…) – według legend i aktualnego stanu badań relikwie Drzewa Krzyża Świętego przed 1420 r. były trzymane w Kijowie. Spory wewnętrzne na Rusi sprawiły, że biskup Andrzej zdecydował się wywieźć relikwie i ukryć je w Lublinie, aby nie dopuścić do zabrania ich do Moskwy.

- 1448. Nadanie kolejnych przywilejów handlowych dla lubelskich mieszczan (…) – Kazimierz Jagiellończyk starał się wzmocnić pozycję Lublina i szukać sojuszników poza Małopolską, aby

osłabić pozycję Krakowa. Nadanie kolejnych przywilejów podnosiło rangę lubelskich kupców i pozwalało im konkurować z krakowskimi. W 1448 r. Kazimierz nadał dwa przywileje dla lublinian: 30 czerwca oraz 5 października.

- 1465. Narodziny Biernata z Lublina, poety, tłumacza, bajkopisarza – niestety nie znamy dokładnej daty urodzin Biernata. Według badań urodził się między rokiem 1460 a 1467. Na potrzeby gry wybraliśmy 1465 r. Biernat z Lublina był autorem m.in. „Raju dusznego" oraz „Żywota Ezopa Fryga".

- 1474. Wydzielenie województwa lubelskiego i ustanowienie Lublina jego stolicą – stały rozwój Lublina i Lubelszczyzny oraz budowanie poparcia przez Kazimierza Jagiellończyka sprawiły, że król postanowił wyodrębnić z województwa sandomierskiego województwo lubelskie. Pierwszym wojewodą został Dobiesław Kmita.

- 1506. Rozpoczęcie budowy wodociągu miejskiego przez rurmistrza Jana (…) – pierwsze wzmianki o wodociągu w Lublinie to rok 1438, kiedy trwał spór między miastem a klasztorem Brygidek o zapłatę za użytkowanie gruntów klasztornych przez które prowadzono wodę z Bystrzycy do Lublina. Jednak najważniejszą datą związaną z lubelskimi wodociągami jest umowa z 13 lutego 1506 r., która zobowiązuje Jana i Łukasza Czyriskę do zbudowania całego systemu wodociągu.

- 1521. Pierwsza potwierdzona w źródłach informacja o funkcjonowaniu cechu w Lublinie (...) – cechy w Lublinie funkcjonowały już niemal na pewno w XIV stuleciu, jednak pierwsza wzmianka w źródłach o cechu pochodzi z 1521 r., gdy doszło do połączenia cechu odlewników ze stolarzami, kotlarzami, zegarmistrzami, nożownikami. Cech konwisarzy zajmował się produkcją przedmiotów ze spiżu i cyny, m.in. dzwonów czy naczyń.

- 1541. Najstarszy zachowany do dziś nagrobek na starym cmentarzu żydowskim przy ul. Kalinowszczyzna – na cmentarzu znajduje się obecnie sześćdziesiąt macew. Najstarszy pomnik należy do talmudysty i rabina Jakuba ha-Lewi Kopelmana. Ten nagrobek jest najstarszą zachowaną macewą znajdującą się bez przerwy na swoim pierwotnym miejscu.

- 1545. Narodziny Sebastiana Fabiana Klonowica (…) – Sebastian Klonowic urodził się około 1545 r. w Sulmierzycach. Mniej więcej w 1573 r. przybył do Lublina, gdzie mieszkał i pracował do końca swojego życia, czyli do roku 1602. Był przykładnym obywatelem, piastował liczne funkcje publiczne i był wybitnym poetą.

- 1550. Założenie pierwszej stałej drukarni hebrajskiej (…) – pierwsza stała drukarnia była prowadzona przez Izaaka, syna Chaima i Józefa Jakara, syna Jakuba, którzy otrzymali od Zygmunta Augusta stosowny przywilej. Jednak pierwsza wędrowna drukarnia mieściła się w Lublinie już w 1547 r. i była prowadzona przez drukarza Chaima ben Dawida Szachora, ojca Izaaka.

- 1567. Ukazanie się „Nowin Lubelskich" (…) – niestety żaden egzemplarz tego druku nie przetrwał do naszych czasów. Według obecnego stanu badań wcześniejsze są tylko dwa druki ulotne: „Nowiny z Konstantynopola" (1550 r.), które niestety nie przetrwały do naszych czasów, a także „Nowiny, które się między Cesarzem a między Papieżem przy zamku wezwanym Balliano we Włoszech thymi czasy stały" z 1557 r.

- 1567. Wzniesienie synagogi Maharszala – w momencie budowy i funkcjonowania była to największa synagoga w Lublinie. W bożnicy znajdowała się też jesziwa, czyli szkoła talmudyczna. Na przestrzeni dziejów kilkukrotnie niszczona, odbudowywana i remontowana. W czasie II wojny światowej niemal doszczętnie zniszczona przez Niemców. Ruiny budynku zostały rozebrane w 1954 r.

- 1569. Podpisanie aktu Unii Lubelskiej – 1 lipca 1569 r. podczas sejmu walnego w Lublinie została podpisana ugoda między stanami Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego. W wyniku porozumienia powstało jedno państwo, połączone monarchą, herbem, sejmem, walutą, polityką zagraniczną i obronną, jednak z osobnym skarbem, urzędami, wojskiem i sądownictwem.

- 1578. Utworzenie Trybunału Głównego Koronnego (…) - król Polski Stefan Batory zrzeka się swoich praw jako najwyższy sędzia i tworzy sądy apelacyjne dla Korony Królestwa Polskiego I Rzeczypospolitej dla spraw prawa ziemskiego, w Piotrkowie dla Wielkopolski i Mazowsza, w Lublinie dla Małopolski.

-1580. Powołanie Sejmu Czterech Ziem - centralny organ samorządu Żydów Korony Królestwa Polskiego I Rzeczypospolitej istniejący w latach 1580–1764.

- 1584. Śmierć Jana Kochanowskiego – 22 sierpnia 1584 r. nagle zmarł Jan Kochanowski, jeden z najwybitniejszych renesansowych poetów w Europie, który jak nikt inny przyczynił się do rozwoju polskiego języka literackiego. Autor m.in. takich dzieł, jak „Odprawa posłów greckich", „Psałterz Dawidów", „Treny, Fraszki".

- 1607. Początek budowy Soboru Przemienienia Pańskiego – budowa świątyni przypada na lata 1607 - 1633. Kościół powstał w miejscu dwóch wcześniejszych cerkwi, jednak o tych świątyniach nie można stwierdzić nic pewnego. Obecnie Sobór Przemienienia Pańskiego to główna świątynia dla wyznawców prawosławia w Lublinie.

- 1611. Zasypanie fosy i rozbiórka wałów obronnych przed Bramą Krakowską (…) – Zygmunt III Waza pozwala magistratowi zasypać fosę oraz zlikwidować część wałów obronnych wokół miasta. Dzięki tej inwestycji powstał duży plac przed Bramą Krakowską, który zaczął służyć jako miejsce handlu. Sprzedawano na nim głównie zboże, a miarą był korzec. Stąd nazwa placu - Korce.

- 1618. Wydanie „Civitates Orbis Terrarum" G. Brauna i F. Hogenberga (…) – atlas miast świata wydany w Kolonii w latach 1572–1618 przez Georga Brauna i Fransa Hogenberga. W sześciu tomach zawarto 546 sztychów przedstawiających widoki, najczęściej z lotu ptaka, miast Europy i niektórych ważnych miast Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej. Z polskich miast (lub związanych z Polską) w atlasie znalazły się obok Lublina: Biecz, Kraków, Lwów, Gdańsk, Grodno, Poznań, Szczecin, Świebodzin, Warszawa, Zamość.

- 1625. Ukończenie budowy obecnej archikatedry (…) - budowa świątyni przypada na lata 1586 – 1625. Była ufundowana przez Bernarda Maciejowskiego i przeznaczona dla nowo przybyłych do Lublina jezuitów. Projekt kościoła przygotowali Jan Maria Bernardoni i Józef Bricca. Obecnie największy kościół w Lublinie, pełni funkcję kościoła archikatedralnego Archidiecezji Lubelskiej. Wspaniały przykład sztuki barokowej.

- 1630. Założenie przez Pawła Konrada pierwszej polskiej drukarni w Lublinie – pierwsze dzieło wydane przez Konrada to: „Słonecznik albo porównanie woli ludzkiej z wolą boską" J. Drexeliusa.

- 1644. Założenie pierwszej wyższej uczelni w Lublinie – Studium Generale (…) - uczelnia działała w latach 1644 - 1686 przy klasztorze dominikanów i miała prawo nadawać stopień lektora i bakałarza filozofii i teologii (w dzisiejszej terminologii: magistra i doktora). Szkoła przestała funkcjonować z powodów finansowych.

- 1655, 1656, 1657. Splądrowanie Lublina przez (…) - powstanie Chmielnickiego oraz potop szwedzki były tragiczne w skutkach dla Polski i Lublina. Wrogie armie dokonały ogromnych zniszczeń, wskutek czego zahamowały intensywny rozwój Lublina. Złota era Lublina dobiegła końca.

- 1685. Udokumentowany początek hejnału lubelskiego – pierwszy zapis nutowy hejnału pochodzi z 1685 r. i został odkryty w 1938 r. przez Jana Wrońskiego, muzyka Orkiestry Lubelskiej. Obecnie hejnał jest grany z Nowego Ratusza, wcześniej z wieży kościoła św. Michała Archanioła i Bramy Krakowskiej.

- 1685. Zatwierdzenie artykułów konfraterni kupieckiej w Lublinie przez Jana III Sobieskiego – przywilej wydany przez Sobieskiego stworzył ramy dla gospodarczej i społecznej autonomii bractwa kupieckiego w Lublinie. Składał się z 42 punktów.

- 1703. Nadanie przywileju zrównującego Lublin z Krakowem przez Augusta II Mocnego – August II szukał sprzymierzeńców w walkach wewnętrznych przeciw szlachcie. Mieszczanie lubelscy opowiedzieli się po stronie króla, a ten w ramach wdzięczności określił Lublin słowami: Fidelitatem et Constantinam (łac. Wiernością i Stałością) i zrównał prawa Lublina z prawami Krakowa. Dewiza Fidelitas et Constantia jest obecnie jednym z oficjalnych symboli Lublina.

- 1716. Stworzenie planu Lublina przez C. d'Orkena – to najstarszy zachowany plan Lublina ukazujący całe miasto. Opracowanie wykonano w 1716 r. w czasie związanych z konfederacją tarnogrodzką rokowań prowadzonych w Lublinie. Przedstawia on, oprócz przestrzeni miasta, obozy stron konfliktu, kwatery uczestników rokowań i inne, związane z tym wydarzeniem obiekty.

- 1780. Powołanie Lubelskiej Komisji Dobrego Porządku – lokalna szlachecka komisja, której celem była rewitalizacja Lublina oraz wspieranie ożywienia gospodarczego i społecznego, który został spowolniony przez liczne wojny prowadzone przez Polskę w XVII i XVIII stuleciu.

- 1819. Przebudowa Wieży Trynitarskiej (…) - w średniowieczu w miejscu, gdzie obecnie stoi Wieża Trynitarska, była jedynie niewielka furta, która w 1560 r. przerobiona została na bramę miejską. W 1693 r. powstała w tym miejscu dzwonnica. W 1819 r. na podstawie projektu Antonio Corazziego przeprowadzono remont i nadano wieży obecny kształt.

- 1826. Zakończenie budowy neogotyckiego Zamku w Lublinie i otworzenie więzienia – z inicjatywy Stanisława Staszica na podstawie projektu Jana Stompfa w 1826 roku oddano do użytku neogotycki zamek na wzgórzu zamkowym. W latach 1826 – 1954 pełnił funkcję więzienia polskiego, carskiego, niemieckiego i sowieckiego. Obecnie Zamek kojarzy się najbardziej z miejscem kaźni Polaków w trakcie i po II wojnie światowej. Dziś to także główny budynek Muzeum Lubelskiego.

- 1830. Założenie przez Jana Czyńskiego gazety „Kurier Lubelski" - w Lublinie jeszcze przed 1830 r. pojawiło się wiele druków o cechach gazet, jednak dopiero „Kurier Lubelski" był wydawany systematycznie. Czyński był prawnikiem i społecznikiem, publicystą i socjalistą, uczestniczył w powstaniu listopadowym, po którym musiał udać się na emigrację do Francji. Adam Mickiewicz napisał o nim krótki wiersz.

-1835. Uruchomienie Fabryki Agronomicznej Narzędzi Rolniczo-Gospodarskich (…) – była to pierwsza fabryka w Lublinie produkująca maszyny rolnicze, m.in. młocarnie, sieczkarnie i młynki zbożowe. Założyli ją dwaj Szkoci: Jan Douglas i Andrzej Kedslie.

- 1845. Założenie destylarni przy ul. Bernardyńskiej w Lublinie przez Karola Rudolfa Vettera (…) - Karol Rudolf założył bardzo dobrze prosperującą firmę, którą potem przekazał swoim synom – Augustowi i Juliuszowi. Oni również wykazali się przedsiębiorczością i ich zakłady prosperowały bardzo dobrze. Rodzinna Vetterów znana była z dobroczynności i działań społecznych na rzecz Lublina.

- 1855. Zakończenie rozbiórki kościoła pw. św. Michała Archanioła – ów kościół był jednym z najstarszych kościołów w Lublinie i symbolem górującym nad miastem. Jednak wojny, zaniedbania oraz brak funduszy na remonty sprawiły, że w połowie XIX stulecia fara nadawała się już tylko do rozbiórki, która przypadła na lata 1846-1855. Sprzęt i wyposażenie kościoła farnego rozdano diecezjalnym kościołom.

- 1877. Otwarcie kolei żelaznej i dworca w Lublinie – linia kolejowa w Lublinie była częścią Kolei Nadwiślańskiej, która łączyła Mławę, Warszawę, Lublin, Chełm i Kowel na Wołyniu. Uruchomienie kolei było bardzo ważne dla Lublina pod względem gospodarczym, gdyż ułatwiało handel i przewóz towarów.

- 1886. Otwarcie nowego Teatru Zimowego (…) – dziś teatr nosi imię Juliusza Osterwy. Na przestrzeni lat, wraz ze zmianą właścicieli, wielokrotnie zmieniała się też jego nazwa: Teatr Zimowy, Teatr Wielki, Teatr Miejski. Budynek teatru został zaprojektowany przez Karola Kozłowskiego.

- 1899. Uruchomienie Zakładów Mechanicznych E. Plage i T. Laśkiewicz w Lublinie – Albert Plage założył swoją firmę w 1860 r., a Emil Plage, jego syn, odkupił ją od niego w roku 1897. Natomiast w 1899 r. E. Plage zawiązał spółkę z Teofilem Laśkiewiczem i powołali do życia nową firmę. Ów zakład był jednym z najnowocześniejszych i największych w Lublinie.

- 1901. Wydanie „Ilustrowanego Przewodnika po Lublinie" (...) – wraz z hrabiną Ronikierową nad przewodnikiem pracowały takie osoby jak Maria Krahelska, Hieronim Łopaciński i Stanisław Ostrołęcki. Był to jeden z najważniejszych przewodników po Lublinie, gdyż opierał się na naukowych podstawach i zawierał wiele zdjęć nigdzie wcześniej nie publikowanych.

- 1907. Otwarcie kina Théâtre Optique Parisien (…) – kino mieściło się w budynku Teatru Starego i było pierwszym stałym kinem w Lublinie. Powstało z inicjatywy Romualda Makowskiego.

- 1908. Udostępnienie czytelnikom zasobów Towarzystwa Biblioteki Publicznej (…) – w 1906 r. zmarł H. Łopaciński, znany nauczyciel, bibliofil i uczony. Zostawił po sobie 12 tys. tomów, które stały się początkiem księgozbioru Towarzystwa Biblioteki Publicznej założonego w 1907 r. W 1908 r. zbiory towarzystwa udostępniono czytelnikom i tym samym zapoczątkowano historię

biblioteki publicznej w Lublinie.

- 1918. Założenie KUL-u – 27 lipca 1918 r. utworzono Uniwersytet Lubelski. Pierwszym rektorem został ks. Idzi Radziszewski. W 1928 r. zmieniono nazwę uczelni na Katolicki Uniwersytet Lubelski. Początkowo można było się uczyć na jednym z czterech wydziałów: Teologicznym, Prawa Kanonicznego, Prawa i Nauk Społeczno - Ekonomicznych oraz Nauk Humanistycznych.

- 1918. Powołanie Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej – 7 listopada 1918 r. w Lublinie Ignacy Daszyński stanął na czele nowo utworzonego rządu. Rząd w Lublinie miał aspiracje ogólnopolskie, a nie tylko lokalne. Składał się z działaczy lewicy niepodległościowej.

- 1930. Otwarcie Lubelskiej Szkoły Mędrców (…) - pierwszym rektorem największej uczelni talmudycznej na świecie został Majer Szapira, pomysłodawca jesziwy. Szapira był m.in. znanym i cenionym rabinem oraz pierwszym ortodoksyjnym posłem żydowskim na Sejm II Rzeczypospolitej (I kadencji). Uczelnia przyjmowała Żydów z całego świata i szybko osiągnęła międzynarodowe uznanie. Po wkroczeniu Niemców do Lublina jesziwa została zamknięta, a jej cenniejsze zbiory zostały przeniesione do biblioteki miejskiej im. H. Łopacińskiego i Muzeum Lubelskiego.

- 1939. Pierwsze bombardowanie Lublina przez Niemców w czasie II wojny światowej – 1 września 1939 r. rozpoczęła się II wojna światowa. Lublin został zdobyty 18 września. Przed rozpoczęciem okupacji miasto było kilkukrotnie bombardowane.

- 1944. Wkroczenie Armii Czerwonej do Lublina – pod płaszczem oswobodzenia Polski i braterskiej pomocy Armia Czerwona wkroczyła na tereny II RP w styczniu 1944 r. Armia Czerwona przy wsparciu żołnierzy Armii Krajowej stacjonujących w Lublinie wyparła Niemców z Lublina w dniach 23-25 lipca 1944 r. 25 lipca skończyła się okupacja niemiecka, a zaczęła sowiecka.

- 1957. Opracowanie przez Bogdana Adamczyka metody „Echo" – prof. dr hab. Bogdan Adamczyk był fizykiem i terapeutą jąkania, pracownikiem naukowym UMCS. Opracował metodę „Echo" oraz stworzył korektor mowy oraz ogólnopolski echo-telefoniczny system korekcji mowy. Jego metoda terapii jąkania jest nadal wykorzystywana na całym świecie.

- 1980. Początek strajków robotniczych (…) - w wyniku braku zgody na aktualne warunki życiowe, robotnicy lubelskich fabryk rozpoczęli strajk i zaniechali pracy. Iskrą zapalną było podniesienie cen żywności w Państwowych Zakładach Lotniczych w Świdniku na Wydziale Obróbki Mechanicznej 8 lipca 1980 r. Potem strajki rozprzestrzeniły się na całą Lubelszczyznę, strajkowało łącznie ok. 50 tys. ludzi oraz 150 zakładów. Strajk miał pokojowy charakter, co pomogło doprowadzić do podpisania pierwszych porozumień między strajkującymi a władzą socjalistyczną.

- 1995. Zdobycie pierwszego mistrzostwa Polski w piłce ręcznej kobiet w historii klubu przez MKS Lublin (…) - na początku lat 90. XX stulecia Międzyszkolny Klub Sportowy zyskał dużego sponsora, czyli firmę budowlaną Montex, dzięki której zawodniczki MKS-u mogły zacząć konkurować z najlepszymi klubami w Polsce i Europie. W sezonie 1994/1995 zdobyły pierwsze mistrzostwo Polski, którego potem skutecznie broniły przez osiem kolejnych sezonów. Obecnie zespół MKS Perła Lublin jest jednym z najlepszych żeńskich klubów piłki ręcznej w Polsce i w Europie.

Game components:

1. 141 event cards
2. 24 special action cards
3. Rulebook

Event cards.

The game contains 141 event cards. One side of a card (front) shows a description of the event and the other side (back) shows also a year when the particular event happened. The cards are divided into 7 categories – each category differs graphically. Here are all the categories of the event cards:

Battles and wars

Sacral buildings

Secular buildings

Trade, industry and services

Culture, science, sport

Personages

Law

Special action cards.

Each player has 4 special action cards, which he can use once during the game. These actions were described below:

1. Remove two event cards of your choice from the timeline and place them on the bottom of the main deck. There mustn't be less than 5 event cards on the timeline.

2. Each player passes one event card of his or her choice from his or her resources to the player on the left.

3. Remove one card from your resources and place it on the bottom of the main deck. Then pick two cards from the main deck, choose one and place it in your resources. Place the other card on the bottom of the main deck.

4. Take one event card from the chosen opponent's resources and place it in your resources. Then give an event card of your choice from your resources to your opponent.

Special action cards are kept face-up on the table next to the player's resources. The cards remain evident, so that each player should be able to see which special action cards have already been used.

Game setup

1. Shuffle all the event cards and place them on the table face-up (side without a date), within the reach of all the players. That way you created the **main deck**.

2. Pick as many cards from the main deck, as there are players in the game. Place them in the middle of the table, so that everybody can see.

3. The youngest player starts the game. Starting with the youngest player and going clock-wise, each player chooses one card and places it in front of him face-up (don't look at the other side of a card!). Each player has to take one card.

4. Repeat the process described in step 2 and 3 three times, so that each player has 4 event cards in front of him. Each time change the starting player for the person on the left from the previous starting player. The set of chosen event cards in front of a player is called the **resources**.

5. Pick one event card from the main deck and place it in the middle of the table face-down (side with date). That way you created your timeline. This card is your reference point to which you will be adding other event cards to expand the **timeline**.

6. Each player gets one set of special action cards (4 cards in one color). The set contains 4 different cards. The players have the same special action cards at their disposal.

When each player has 4 event cards in front of him or her (in the resources) and the set of special action cards, you may start the game. Starting player begins. Players take turns to play, going clock-wise. When all the players took their turn, the new round begins.

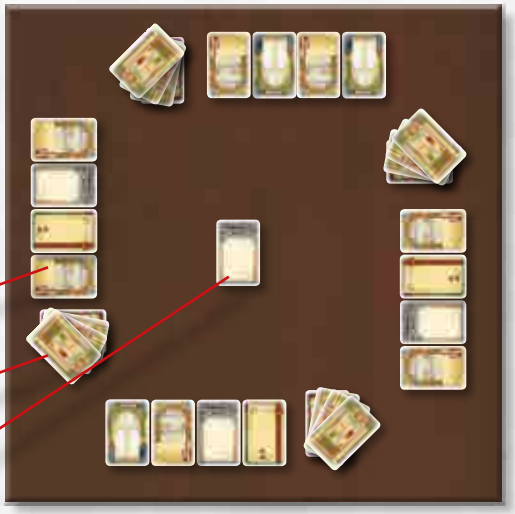

Game overview

A player may perform one or two actions in his or her turn:

1) Use a special action card (optional action). A player chooses one of the special action cards at his or her disposal and performs the proper action. Then he or she turns the card on the other side to mark that it has been used and is no longer available. Each special action card can be used only once during the game, so it's better to consider when is the right time to use one.

2) Place an event card on the timeline (obligatory action). A player chooses one of the events cards from his or her resources and places it on the timeline. It is possible to place an event card on the timeline in three ways:

a) On the left from other cards on the timeline

b) On the right from other cards on the timeline

c) Between two other cards on the timeline

After the card is placed on the timeline, a player turns it face-down to check the date and see if

the card fits into the chronological order of the timeline. The table below explains three possible options.

Yes, it fits into chronological order	No, it doesn't fit into chronological order	The card next to it has the same date
If the date on the card added to the timeline fits into chronological order, the card stays on the timeline. Congratulations! The card was placed correctly.	If the date on the card added to the timeline doesn't fit into chronological order, the card was placed incorrectly. The card is removed from the timeline and placed at the bottom of the main deck. A player takes one event card from the main deck and puts it in his or her resources.	If the date on the added card is the same as the date on a card next to it, the card was placed correctly. It doesn't matter whether the new card was placed on the right or on the left from the card that was already on the timeline. Its position is correct.

Ending and winning the game

The game ends when one of the players doesn't have any event cards in his or her resources. Then you should finish the round (so the last player has a chance to play one more event card). If there is still only one player with no event cards in his or her resources, this player is the winner. If there are more than one players who have no event cards in their resources, a player who used the least special action cards during the game, wins. If there is still a tie between the players, they share the victory.

What to do when there are no more cards in the main deck?

In this case, at the end of the round during which the main deck was depleted, end the game and see which player has the least amount of the event cards in his or her resources. This player wins the game. If two or more players have the same number of the event cards in their resources, compare the number of unused special action cards. If there is still a tie between the players, they share the victory.

The end

This game doesn't have any more rules. The ones described above are quite simple, aren't they? If you still hold any doubts when it comes to playing 'History of Lublin', we encourage you to visit our website: www.fundacjatrach.org/gry-planszowe-o-lublinie/ and find a film in which we present the rules of the game. We wish you many fulfilling games!

Detailed description of the event cards

Some of the event cards you can find in the game are described below. We recommend to read this part of the rulebook after playing the game for the first time or in order to resolve any doubts during the game. We are hoping these descriptions contain all information you will need in case of any arguments, and that they will provide a broader perspective on a given event. We strongly encourage you to check out the books listed in bibliography at the end of this rulebook. There are many interesting and valuable reads there which will extend your knowledge about the history of Lublin.

When it comes to history, especially distant history, some of the dates and information are doubtful or current knowledge has changed and we weren't able to find more up-to-date references. In order to avoid mistakes, we tried to use most recent sources of information, but if you find any inaccuracies or mistakes, please contact us via email: info@fundacjatrach.org. Thank you in advance for your help and kindness!

All information is presented below in chronological order. We didn't describe all of the event cards – only those which, in our opinion, needed additional explanation.

-4000 BC. Cemetery of farmers from Lublin-Volhynian culture (…) – this is an average date. According to archeological research, the cemetery on the castle hill was created between 4200 and 3700 BC.

-3500 BC. Tombs (megaxylons) of the representatives of Funnel-beaker culture in Sławinek – this is an average date. According to research, the Funnel-beaker culture appeared in Lublin around 3700 – 3200 BC.

-986. Building of the St. Nicholas' Church on Thursday Hill – for the purpose of the game we have specified a very exact date of building this church but this date is controversial and historically unconfirmed, based only on tradition. A Christian temple probably had stood there since around the 12th century.

-1198. The oldest record of the name ‚Lublin' – the name 'de Lubelnia' appeared in Album Miechowski in 1198.

-1241. First Mongol invasion of Lublin – Lublin wasn't the main target of the attack. As the biggest castle town in the area, it was attacked and pillaged, and then the army of Mongols headed to Sandomierz and Lesser Poland. The aim of Bajdar, the commander of Mongols, was to engage Polish and Czech armies in battles, so they couldn't help Hungarians in fighting the major Mongol army.

-1253. Beginning of the Dominican Order's activity in Lublin - Catalogue of the Polish Dominican Province for the year 2000/2001 states that the monastery in Lublin has existed since 1253.

-1255. Lithuanian invasion of Lublin – Lublin, as a town close to the border, was invaded by our neighbors multiple times. Lithuanian invasion in 1255 was one of the many similar events. The commander of Lithuanians was presumably Grand Duke Mendog.

-1259. Second Mongol invasion of Lublin – Lublin wasn't the main target of the attack. Again, the goal was to pillage the biggest castle towns mainly in Lesser Poland. Mongols' aim was to crush Polish economy and make

it difficult for Duke Bolesław V the Chaste to actively take part in politics regarding Lithuania, Hungary and the Principality of Halych.

-1282. Beginning of the construction of St. Michael the Archangel Church (according to Jan Długosz) –in his 'Annals', Jan Długosz specified this date and associated it with the fund of Leszek the Black who was organizing a counteroffensive against Yotvingians at that time. We recommend to read the legend about Leszek the Black's dream.

-1317. Settlement of Lublin with the Magdebug Law by Władysław the Elbow-high – Władysław the Elbow -high's privilege raised the rank of Lublin and strengthened its importance as one of the most significant centers of state authority to the East of Vistula River.

-1341. Beginning of the construction of city walls, including Cracow Gate and brick castle – Casimir the Great, after one of his many wars in the East, i.a. with Tatars, decided to build city walls around Lublin to defend the city and its inhabitants more effectively. Thanks to Casimir, advanced (at that time) fortifications were built. It took probably several dozen years to finish the construction.

-1370. Creation of the Castle Chapel of the Holy Trinity – construction of the temple lasted from 1341 to 1370. For the purpose of the game, we've chosen the date of finishing the construction.

-1383. Jagiełło's privilege for the inhabitants of Lublin, regarding free trade with Lithuania – Since April 15th, 1383 it was easier for the inhabitants of Lublin to trade with Lithuania which, at that time, became a favorable trade partner. That way, Jagiełło proved that Lublin and trade between both countries were important in his politics. It wasn't the only economic privilege he bestowed upon the inhabitants of Lublin (next ones: 1392, 1405).

-1386. Sejm (parliament) session in Lublin and the election of Jagiełło for the king of Poland – On February 2nd, 1386, during the parliament session, noblemen decided to elect Jagiełło, the Grand Duke of Lithuania, for the king of Poland. On February 15th he was baptized and chose the name Władysław, on February 18th he married Jadwiga of Poland and on March 4th he was crowned the King of Poland.

-1418. Completion of frescos in the Castle Chapel of the Holy Trinity – the frescos were finished on August 10th, 1418 and are one of the most valuable relics in Lublin. They are a unique and are combination of two styles – Byzantine and Ruthenian. They were funded by Władysław Jagiełło.

-1420. Bringing the relic of the True Cross to Lublin (…) – according to legends and current state of research, before 1420 the True Cross relic was kept in Kiev. Because of internal conflicts in Ruthenia, bishop Andrew decided to hide it in Lublin in order to prevent it from being taken away to Moscow.

-1448. Another trade privileges for the inhabitants of Lublin(…) – Casimir IV Jagiellon wanted to strengthen the position of Lublin and look for allies outside Lesser Poland in order to weaken the position of Cracow. New privileges raised the profile of merchants in Lublin and allowed them to compete with merchants from Cracow. In 1448, Casimir bestowed two privileges upon the inhabitants of Lublin: on June 30th and October 5th.

-1465. Birth of Biernat of Lublin: poet, translator, fabulist – unfortunately, the actual date of birth of Biernat remains unknown. According to research, he was born between 1460 and 1467. For the purpose of the game, we chose 1465. Biernat of Lublin was the author of i.a. 'Eden of the soul' and 'The Life of Aesop the Phrygian'.

-1474. Establishment of Lublin Voivodeship with Lublin as its capital city – stable development of Lublin and its region with Casimir Jagiellon's support led to the king's decision to form Lublin Voivodeship from a part of Sandomierz Voivodeship. The first voivod (governor) was Dobiesław Kmita.

-1506. Beginning of the construction of master John's pipeline (…) – the first mentions of the pipeline in Lublin come from the year 1438, when there was a conflict between the city and the Bridgettines' monastery regarding the payment for using monastery's terrains to transport water from Bystrzyca River to Lublin. However, the most important date is connected to the deal from February 13th, 1506, which obliged Jan and Łukasz Czyriska to build the system of pipelines.

-1521. First confirmed information about the activity of a guild in Lublin (…) – guilds surely existed in Lublin already in the 14th century, but the first mention in historical sources comes from 1521, when the guild of foundry casters united with carpenters, coppersmiths, clockmakers and cutlers. Guild of pewterers produced objects out of gunmetal and tin, i.a. bells and vessels.

-1541. Oldest preserved gravestone in the old Jewish cemetery in Kalinowszczyzna Street – presently, there are sixty matzevot in the cemetery. The oldest tombstone belongs to a Talmudist and rabbi Jakub ha-Lewi Kopelman. This grave is the oldest preserved matzeva kept in its original place.

-1545. Birth of Sebastian Fabian Klonowic (…) – Sebastian Klonowic was born around 1545 in Sulmierzyce. Around 1573 he arrived in Lublin, where he lived and worked for the rest of his life, namely until 1602. He was a famous poet and an exemplary citizen who held many public functions.

-1550. Founding of the first Hebrew printing house (…) – the first permanent printing house was run by Izaak, son of Chaim and Joseph Jakar, son of Jacob, who both received a proper privilege from Sigismund Augustus. However, the first migratory printing house had already existed in Lublin in 1547 and had been run by Chaim ben David Szachor, Izaak's father.

-1567. First issue of 'Nowiny Lubelskie' (…) – unfortunately, no copy of this publication has lasted to this day. According to the current state of research, there are only two earlier unbound publications: Nowiny z Konstantynopola (1550) which has not lasted to this day and Nowiny, które się między Cesarzem a między Papieżem przy zamku wezwanym Balliano we Włoszech thymi czasy stały from 1557.

-1567. Construction of the Maharshal Synagogue – it was the biggest synagogue in Lublin at that time. There was also a Talmudic school (yeshiva) in the temple. With the passage of time it was destroyed, rebuilt and renewed several times. During World War II it was almost completely destroyed by the Germans. Its ruins were dismantled in 1954.

-1569. Signing of the Union of Lublin – On June 1st, 1569 during the sejm session in Lublin, an agreement

between the Kingdom of Poland and the Grand Duchy of Lithuania was signed. As a result of the agreement, a new country came into being, joined by the same monarch, coat of arms, currency, foreign and defense policy, but with separate public treasuries, offices, armies and the judiciary.

-1578. Creation of the Crown Tribunal (…) – King of Poland, Stephen Bátory renounced his rights as a chief justice and created courts of appeal for the Crown of the Kingdom of Poland, First Republic of Poland for cases of land rights, for Greater Poland and Mazovia in Piotrków, and for Lesser Poland in Lublin.

-1580. Establishment of the Council of Four Lands – the main self-government body of Jews of the Crown of the Kingdom of Poland, First Republic of Poland, that existed between 1580 and 1764.

-1584. Death of Jan Kochanowski in Lublin – on August 22nd, 1584 Jan Kochanowski, one of the most remarkable Renaissance poets who contributed greatly to the development of Polish literary language, suddenly died. He was the author of i.a. The Dismissal of the Greek Envoys, David's Psalter, Threnodies, Epigrams.

-1607. Beginning of construction of Eastern Orthodox Church of the Transfiguration of Jesus (…) – construction of this temple took place between 1607 and 1633. The church was created in the same spot as two previous Orthodox Churches. Presently, the Eastern Orthodox Church of the Transfiguration of Jesus is the main temple of Orthodox Christians in Lublin.

-1611. Dismantling of the rampart and covering of the fosse in front of the Cracow Gate (…) – Sigismund III Vasa agreed to cover the fosse and remove parts of ramparts from around the city. Thanks to this investment a large square was created in front of the Cracow Gate, which was later used as a market. Merchants sold mainly grains there, and the dry measure was a bushel (korzec), hence the name of the square – Korce.

-1618. Publication of ‚Civitates Orbis Terrarum' by G. Braun and F. Hogenberg (…) – atlas of the world's cities published in Colony between 1572 and 1618 by Georg Braun and Frans Hogenberg. In six volumes they included 546 prints illustrating different panoramas, mainly from a bird's eye view, of European cities and some of important Asian, African and South American cities. As regards Polish cities or the ones related to Poland, the atlas included: Lublin, Biecz, Cracow, Lviv, Danzig, Grodno, Poznań, Szczecin, Świebodzin, Warsaw, Zamość.

-1625. Completion of the archcathedral's construction (…) – construction of the archcathedral took place between 1586 and 1625. It was funded by Bernard Maciejowski and meant for Jesuits, newly arrived in Lublin. The design of the church was made by Jan Maria Bernardoni and Józef Bricca. Presently, it's the biggest church in Lublin which functions as an archcathedral of the Archdiocese of Lublin. A magnificent example of baroque style.

-1630. Founding of the first Polish printing house in Lublin by Paweł Konrad. – the first work published by Konrad was The Sunflower: Conforming the Will of Man to the Will of God by J. Drexelius.

-1644. Founding of the first university in Lublin – Studium Generale (…) – university was functioning between the year 1644 and 1686 beside the Dominican Monastery and had a right to confer titles of lector and bachelor of philosophy and theology (in present terminology: master's and doctoral degrees). The school was closed for financial reasons.

-1655, 1656, 1657. Pillaging of Lublin (…) – Khmelnytsky Uprising and the Swedish Deluge were both tragic in their consequences for Lublin and Poland. Hostile armies did immense damage and, as a result, suppressed intensive development of Lublin. The golden era of Lublin came to an end.

-1685. Documented beginning of the bugle call of Lublin – the first musical notation of the bugle call comes from 1685 and was discovered in 1938 by Jan Wroński, musician of the Lublin Orchestra. Presently, the bugle call is performed from the new City Hall and before that it was performed from the tower St. Michael the Archangel's Church and the Cracow Gate.

-1685. Confirming the articles of confraternity of merchants by John III Sobieski – Sobieski's privilege defined economic and social autonomy of the guild of merchants in Lublin. The privilege included 42 items.

-1703. Privilege equalizing Lublin with Cracow given by August II the Strong – August II was on the look for allies in his internal conflicts with the gentry. The inhabitants of Lublin stood by king's side so he acknowledged that by describing Lublin as: Fidelitatem et Constantinam (Fidelity and Constancy) and equalized Lublin's rights with the right of Cracow. Fidelitas et Constatia motto is one of Lublin's official symbols.

-1716. Creation of the plan of Lublin by C. d'Orken – the oldest preserved plan of Lublin showing the whole city. It was created in 1716 during negotiations in Lublin related to Tarnogród Confederation. Apart from the terrains of Lublin, it also showed camps of the sides of the conflict, accommodation of the participants of negotiations as well as other facilities related to this event.

-1780. Establishment of Boni Ordinis Commission in Lublin – local commission of the nobility, whose aim was to revitalize Lublin and support economic and social development, inhibited by many wars waged by Poland in the 17th and 18th centuries.

-1819. Reconstruction of the Trinity Tower (…) – in the Middle Ages the place of the present Trinity Tower was occupied only by a small gate which in 1560 was turned into a city gate. In 1693 a bell tower was raised there. In 1819 it was renovated and gained its present shape based on Antonio Corazzi's design.

-1826. Completion of the neo-Gothic Castle of Lublin's construction and opening of a prison– neo-Gothic castle on the castle hill, based on Jan Stompf's design, was commissioned in 1826 at the initiative of Stanisław Staszic. Between 1826 and 1954 the castle was functioning as a Polish, Tsarist, German and Soviet prison. Presently, the castle is associated with the place of execution of Poles during and after World War II. At present, it is also the main building of the Lublin Museum.

-1830. Creation of ‚Kurier Lubelski' newspaper by Jan Czyński – before 1830, many newspaper-like publications were issued in Lublin but 'Kurier Lubelski' was the first print published systematically. Czyński was a lawyer and a social activist, member of The November Uprising after which he had to emigrate to France. Adam Mickiewicz wrote a short poem about him.

-1835. Founding of the agronomic factory of agricultural equipment (…) – it was the first factory of agricultural machinery in Lublin, producing i.a. threshers, chaff-cutters and grain mills. The founders were two Scots: Jan Douglas and Andrzej Kedsli.

-1845. Founding of the distillery in Bernardyńska Street in Lublin by Karol Rudolf Vetter – Karol Rudolf founded a very prosperous company which he then passed on to his sons – August and Juliusz. They also proved their resourcefulness and their businesses prospered. Vetter's family was known for their philanthropy and social activity in Lublin.

-1855. Final dismantling of St. Michael the Archangel's Church – this building was the oldest church in Lublin and a symbol towering over the city. However, wars, negligence and the lack of funds for renovation resulted in the church's dismantling in the middle of the 19th century; it took place between 1846 and 1852 (some state that it lasted until 1855). Furnishings and equipment of the parish church were given to diocesan churches.

-1877. Opening of the railroad and the railway station in Lublin – the railroad in Lublin was a part of the Vistula River Railroad, which connected Mława, Warsaw, Lublin, Chełm and Kowel in Volhynia. Opening the railroad was, in economic terms, a very important step for Lublin, because it made trade and transportation of goods easier.

-1886. Opening of the new Winter Theatre (…) – at present, the theatre is known as Juliusz Osterwa's Theatre. With the passage of time, its name was changing along with the changes of the owners: Winter Theatre, Grand Theatre, City Theatre. The theatre's building was designed by Karol Kozłowski.

-1899. Founding of the Mechanical Works E. Plage & T. Laśkiewicz in Lublin – Albert Plage founded his company in 1860 and his son, Emil Plage bought it from him in 1897. Then in 1899 E. Plage established a partnership with Teofil Laśkiewicz and founded a new company. It was one of the biggest and most advanced workshops in Lublin.

-1901. Publication of 'Illustrated Guidebook of Lublin' (…) – apart from Countess Ronikierowa, the guidebook was prepared by Maria Krahelska, Hieronim Łopaciński and Stanisław Ostrołęcki. It was one of the most important guidebooks of Lublin because it was based on scientific findings and included many pictures not published before.

-1907. Opening of the Théâtre Optique Parisien (…) – the cinema was opened in the building of the Old Theatre and was the first permanent cinema in Lublin. It was founded at the initiative of Romuald Makowski.

-1908. Making the resources of Hieronim Łopaciński's Public Library Association available to readers – H. Łopaciński, a famous teacher, bibliophile and academic, died in 1906. He left twelve thousand volumes which started the collection of the Public Library Association founded in 1907. In 1908, the association's collection was made available to readers and, that way, the history of the public library in Lublin began.

-1918. Founding of the Catholic University of Lublin – University of Lublin was founded on July 27th, 1918. The first rector was a priest, Idzi Radziszewski. In 1928, the name of the university was changed to the Catholic University of Lublin. Originally, there were four faculties: of Theology, Canonic Law, Law and Socio-Economic Sciences, Humanities.

-1918. Establishment of the Provisional People's Government of the Republic of Poland – On November 7th, 1918 Ignacy Daszyński became the leader of the new government. Government in Lublin was the first Polish nationwide government, not a local one. It was composed of the politicians from the left wing of the independence movement.

-1930. Opening of the Academy of Sages of Lublin (…) – the first rector of the biggest Taldmudic academy in the world was Meir Shapiro, yeshiva's originator. Shapiro was a known and valued rabbi and the first Jewish orthodox representative for the Sejm of the Second Republic of Poland (first term). The academy was accepting Jews from all over the world and quickly gained international approval. When Germans arrived in Lublin, yeshiva was closed and its most valuable collections were moved to the Public Library of H. Łopaciński and the Lublin Museum.

-1939. First German bombing of Lublin during World War II – on September 1st, 1939 the World War II began. Lublin was conquered on September 18th. Before the occupation started, Lublin was bombed several times.

-1944. Arrival of the Red Army in Lublin – the Red Army arrived in the Second Republic of Poland in January 1944, under the pretext of brotherly help and a false intention to free Poland. The Red Army, with the support of the Home Army soldiers who were stationed in Lublin at that time, drove Germans out of Lublin on July 23-25th, 1944. On July 25th German occupation ended and Soviet occupation began.

-1957. Inventing the ‚Echo' method by Bogdan Adamczyk (…) – Prof. Bogdan Adamczyk was a physicist and a stuttering treatment specialist, an academic of UMCS. He invented the 'Echo' method and created a speech corrector as well as Polish nationwide echo-telephone system of speech correction. His method of stuttering therapy is still used all over the world.

-1980. Beginning of the working-class strike movement (…) – not wanting to agree to their poor living conditions, workers from factories in Lublin began a strike and stopped working. What sparked this revolution was the increase in prices of food at the State Aviation Works (PZL) in Świdnik, at the section of mechanical working, on July 8th, 1980. Later on, the strike movement spread out through all Lubelskie Province and covered around fifty thousand people and 150 factories. The strike itself was of a peaceful nature, which helped to sign first agreements between the strikers and socialist authorities.

-1995. First victory of MKS Lublin in Polish Ekstraklasa Women's Handball League (…) – at the beginning of the 1990s, MKS Lublin club gained a major sponsor –Montex erection company – thanks to which MKS' players could compete with the most successful clubs in Poland and Europe. In 1994/1995 season they won their first Polish championship and defended the title for another eight seasons. Presently, MKS Perła Lublin team is one of the best women's handball clubs in Poland and Europe.

Bibliografia:

- Bownik Zygmunt, Kupiectwo lubelskie 1317-1959, Lublin 1960.
- Czuchryta Artur, Przemysł młynarski w województwie lubelskim w latach 1918-1939, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, vol. LVIII 2003, Lublin 2003.
- Gawarecki Henryk, Mury obronne miasta Lublina, „Ochrona Zabytków" R. VII (1954).
- Gawarecki Henryk, O dawnym Lublinie, Lublin 1974.
- Gdula Paweł, Drukarstwo lubelskie, Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, vol. VIII 1957, Lublin 1657.
- Hunicz Andrzej, Wybrane zagadnienia badawcze w świetle prac wykopaliskowych na starym mieście w Lublinie, w: Archeologia w rewaloryzacji starego miasta w Lublinie, red. L. Krzyżanowski, Lublin 1981.
- Kuczyńska Jadwiga, Kościół farny św. Michała w Lublinie, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2004.
- Kurzątkowska Alicja, Gmach szkół jezuickich - obecnie Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie, Rocznik Lubelski 9, Lublin 1966.
- Mikulec Bronisław, Kasa pożyczkowa przemysłowców lubelskich w latach 1884 – 1914, Rocznik Lubelski 29-30, Lublin 1988.
- Nieć Mateusz, Komunikowanie polityczne w społeczeństwach przedmasowych, Warszawa 2011.
- Nieścioruk Kamil, Metodyczne aspekty kartograficznej analizy i oceny dawnych planów miast na przykładzie planu Lublina z 1716 roku C. d'Örkena. Praca doktorska wykonana w Zakładzie Kartografii UMCS, promotor: prof. dr hab. Mieczysław Sirko, Lublin 2006.
- Radzik Tadeusz, Witusik Adam A., Lublin w dziejach i kulturze polskiej, Lublin 1997.
- Rozwałka Andrzej, Niedźwiadek Rafał, Stasiak Marek, Lublin wczesnośredniowieczny, Warszawa 2006.
- Wojciechowski Stefan, Renesansowy zamek lubelski, „Ochrona Zabytków" R. VII (1954).
- Schabowska Krystyna, Zarys rozwoju przemysłu metalowego na Lubelszczyźnie do I wojny światowej, [w:] Lubelskie Fabryki Wag. Zarys dziejów, konstrukcje, pod redakcją Krystyny Schabowskiej, Lublin 2010.
- Sochacka Anna, Zjazdy polsko-litewskie w Lublinie i Parczewie w czasach Władysława Jagiełły, [w:] Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F, Historia Vol. 41/42 (1986/1987), s. 66–6.
- Smoczyński Paweł , Jeszcze o nazwie Lublin i przymiotniku lubelski, UMCS, Lublin 1977.
- Szambelan Zdzisław, Najazdy ruskie na ziemię sandomierską w XIII wieku, Folia Historica 36 1989, [w:] Acta Universitatis Lodziensis, Łódź 1989.
- Teterycz-Puzio Agnieszka, Przyczyny i cele najazdów litewskich na ziemię sandomierską w XIII w, Rocznik Lubelski 35, strony 9-22, Lublin 2009.
- Walicki Michał, Polichromia kościoła św. Trójcy na zamku w Lublinie, „Ochrona Zabytków" R. VII (1954).

Strony www:

- https://polona.pl/item/joannis-dlugossii-senioris-canonici-cracoviensis-opera-omnia-jana-dlugosza-kanonika,MTkzNTk0/4/#info:metadata (15 VI 2018)
- https://ryneklubelski.pl/2015/01/najwazniejsze-odkrycia-archeologiczne-terenie-lublina/ (15 VI 2018)
- https://ryneklubelski.pl/2016/01/o-naszym-hejnale/ (1 VII 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/konflikty-przygraniczne-12411288/ (16 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/instrukcja/lublin-straznica-wschodniej-granicy/ (16 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/instrukcja/najstarsze-dzieje-lublina/ (15 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/lublin-pod-rzadami-pierwszych-jagiellonow-14341474/ (20 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/instrukcja/gospodarka-lublina-xv-xviii-wiek/ (20 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/cech-konwisarzy-dzwony-lubelskie/ (20 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/lublinwdokumencie/node/15 (15 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/lublinwdokumencie/node/16 (20 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/drukarstwo-w-lublinie/ (22 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/domslow/kalendarium-historia-slowa-drukowanego-w-lublinie-na-tle-waznych-wydarzen-w-polsce-i-europie/ (22 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/historia-zydowskich-drukarni-w-lublinie/ (22 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/wieza-trynitarska-w-lublinie/ (15 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/latarnie-gazowe-w-lublinie/ (15 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/gazownia-w-lublinie/ (15 VI 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/przewodniki-po-lublinie/ (3 VII 2018)
- http://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/kinematografia-w-lublinie-do-1939/ (3 VII 2018)
- http://www.lublin.dominikanie.pl/?s=2&id=36 (15 VI 2018. Historia Bazyliki i klasztoru)
- http://www.lublin.dominikanie.pl/?s=2&id=34 (15 VI 2018. Relikwie Drzewa Krzyża Świętego)
- https://lublin.eu/gfx/lublin/userfiles/_public/lublin/przestrzen_miejska/zabytki/lublin_-_pomnik_historii/historia_lublina_w_krotkich_opowiesciach/xlviii._budynki_lubelskiego_towarzystwa_dobroczynnosci_przy_ul._sierocej.pdf (1 VII 2018)
- https://lublin.luteranie.pl/2013/12/ewangeliccy-przemyslowcy-lublina-2/
- http://kmpsp.lublin.pl/historia/od-halabardy-.html (1 VII 2018)
- https://www.ltc.lublin.pl/historia (1 VII 2018)
- https://wieniawski.lublin.pl/about-us-2/ (3 VII 2018)
- https://lublin.eu/turystyka/poznaj-lublin/muzea/muzeum-lubelskie-w-lublinie,8476,w.html (4 VII 2018)
- http://www.ltf.org.pl/historia.html (4 VII 2018)
- Wikipedia: Brama Krakowska w Lublinie (15 VI 2018)
- Wikipedia: Jan Fajfer (22 VI 2018)
- Wikipedia: Stary cmentarz żydowski w Lublinie (22 VI 2018)
- Wikipedia: Sebastian Fabian Klonowic (22 VI 2018)
- Wikipedia: Hejnał Lublina (1 VII 2018)
- Wikipedia: Jan Czyżyński (1 VII 2018)
- Wikipedia: Kościół św. Michała Archanioła w Lublinie (farny) (1 VII 2018)
- Wikipedia: Cukiernie Semadenich (1 VII 2018)
- Wikipedia: Jeszywas Chachmej Lublin (4 VII 2018)

fundacja
animatorów
i twórców
kultury

TRACH

www.fundacjatrach.org